



**Notat**

**Teknik & Miljø**  
Natur og Vand

**Dato: 22. november 2012**

**Til: Det Grønne Råd for Viborg Kommune**  
**Emne: Handlingsplan for natur- og park-projekter 2013**

Sagsnr.: 12/22662  
Sagsbehandler: jrs

1. Indledning:.....	1
2. Formålet med natur- og parkprojekterne: .....	2
3. Oversigt over projektyper: .....	2
3.1. Søer og fjordområder:.....	2
3.2. Vandløb:.....	3
3.3. Landskab og kulturmiljøer:.....	3
3.4. Friluftsliv, sundhed og turisme: .....	3
3.5. Parker: .....	4
3.6. Skove: .....	4
4. Finansiering af natur- og parkprojekter: .....	4
5. Foreslåede projekter 2013: .....	4
5.1. Søer og fjordområder:.....	5
5.2. Vandløb:.....	5
5.3. Landskab og kulturmiljøer:.....	6
5.4. Friluftsliv, sundhed og turisme: .....	6
5.5. Parker: .....	7
5.6. Skove: .....	8

## **1. Indledning:**

Viborg Kommunes indsats på natur- og parkområdet består dels i naturbeskyttelse, dels i naturforbedring.

Naturbeskyttelsen sker i form af planlægning og lovadministration – naturbeskyttelsesloven, lov om planlægning (Åben Land-planlægning og kommuneplanlægning), miljøbeskyttelsesloven, vandløbsloven og okkerloven. Administrationen og lovgivningen har først og fremmest til formål at værne om eksisterende naturværdier. Administrationen kan dog også virke naturforbedrende.

Kommunens mere målrettede naturforbedrende indsats sker i form af særlig tilrettelæggelse af driften, f.eks. vandløbsvedligeholdelsen, og gennem egentlige anlægsprojekter, natur- og parkprojekter.

I 2012 blev Kommunens vand- og naturhandleplaner godkendt <sup>1</sup>, og de skal realiseres i løbet af perioden 2013-2015.

I 2013 forventes Viborg Kommunes natur- og parkpolitik "Grønne sammenhænge" godkendt og arbejdet med en efterfølgende natur- og parkplan – en arealanvendelsesplan - igangsat. Planen skal sætte de fremtidige rammer for prioriteringen af Kommunens indsats på natur- og park-området og sidenhen udmøntes i årlige konkrete handlingsplaner som denne.

Denne handlingsplan tager udgangspunkt i og er en konkretisering af Forvaltningens målsætningsbudget 2013 og virksomhedsplan 2013.

---

<sup>1</sup> Hhv. <http://viborg.dk/vandhandleplan> og <http://viborg.dk/naturhandleplaner>

## **2. Formålet med natur- og parkprojekterne:**

Formålet med projekterne er, at:

- beskytte og fremme det naturlige dyre- og planteliv på land, i søer og i vandløb,
- beskytte og fremhæve kulturhistoriske minder og miljøer og geologisk interessante landskaber,
- fastholde og fremme mulighederne for landskabelige oplevelser og friluftsliv af hensyn til befolkningens sundhed. Her er det især vigtigt, at der også skabes adgang til de lokaliteter, hvor der sættes ind af hensyn til dyr, planter og kulturhistoriske minder. Ikke kun for selve adgangs skyld, men også for at skabe forståelse for og indsigt i Kommunens arbejde på naturområdet,
- sikre veldefinerede, bynære grønne områder som ramme for rekreation, friluftsliv, kulturelle arrangementer og leg.

Viborg Kommune står foran en stor genopretningsindsats ved gennemførelsen af de kommunale handleplaner, der følger af de statslige vand- og Natura 2000 planer.

For at opnå de bedst mulige natur- og miljømæssige og rekreative gevinster af Viborg Kommunes samlede indsats, vil Kommunen, hvor det er hensigtsmæssigt, samtænke og koordinere vand- og Natura 2000 handleplanerne med den øvrige kommunale indsats.

Det er Staten, der finansierer projekterne i den kommunale vandhandleplan. De statslige projekter skal altid gennemføres på måde, der mest omkostningseffektivt sikrer målopfyldelse.

Der vil derfor ved de statsligt finansierede projekter blive tale om minimumsløsninger. Projekterne vil imidlertid ofte forholdsvis enkelt kunne suppleres, således at de kommunale politiske mål for indsatsen understøttes, og det samlede naturindhold og de rekreative muligheder forbedres.

I sådanne tilfælde kan Kommunen gå ind med en supplerende finansiering fra de midler, der er afsat til naturgenopretning.

## **3. Oversigt over projektyper:**

Kommunen kan gennemføre eller yde tilskud til en bred vifte af projektyper. Det drejer sig om følgende:

### **3.1. Søer og fjordområder:**

Projekterne i søerne gennemføres for at bringe søernes tilstand i overensstemmelse med målene i kommuneplanen og de godkendte vandplaner.

1. Iltning.
2. Fjernelse af sediment for at standse frigivelse af næringsstoffer – gennemføres kun i mindre vandområder.
3. Etablering af vådområder med henblik på tilbageholdelse af næringsstoffer inden de tilføres søen (fjorden).
4. Manipulation af fiskebestanden.
5. Kemisk binding af fosfor i søbunden gennem behandling af søvand med aluminium.

### **3.2. Vandløb:**

Vandkvaliteten i mange vandløb er efterhånden i orden, men pga. de fysiske forhold kan mange vandløb ikke leve op til vandplanernes og kommuneplanens målsætninger. Projekterne i vandløbene har til formål at afhjælpe dette forhold.

Den kommunalt finansierede indsats kan typisk bestå i:

1. Ved dambrug tilbydes ejeren at vælge mellem tre løsningsmuligheder: Hvis ejeren ønsker at nedlægge dambruget, tilbydes opkøb af opstemnings- og vandindvindingsrettigheder og nedlæggelse af virksomheden og reetablering af ådal og vandløb. Hvis ejeren ønsker at fortsætte driften på dambruget, tilbydes enten at indrette en vandindvinding baseret på grundvand, eller etablering af en indvinding af vandløbsvand, hvor vandet pumpes ind i dambruget, og hvor vandindtaget placeres i vandløbet lige ved siden af afløbet, så vandløbets fisk ikke påvirkes af en strækning med reduceret vandføring.
2. Ombygning af stemmeværk til stryg eller etablering af omløbsstryg uden om stemmeværket gennemføres ved møller, hvor opstemningerne ikke kan fjernes,
3. Udlægning af grus for at give gydemuligheder steder, hvor gydebankerne tidligere er fjernede.
4. Gensoning ved hjælp af særlig tilrettelæggelse af grødeskæring.
5. Frilæggelse af rørlagte vandløbsstrækninger.

### **3.3. Landskab og kulturmiljøer:**

Projekterne har til formål enten at sikre eller genskabe en ønsket naturtilstand for arter eller naturtyper – dvs. et skridt på vejen mod realiseringen af de godkendte Natura 2000-planer og naturhandleplaner - eller at bevare/genskabe kulturmiljøer.

1. Rydning og evt. hegning for at holde naturområderne ubevoksede, enten af hensyn til urtevegetationen ifølge naturhandleplanerne eller af landskabelige hensyn.
2. Forbedring af hydrologi (genskabelse af naturlig vandstand) ifølge naturhandleplanerne.
3. Skabelse af ny habitatnatur ifølge naturhandleplanerne.
4. Bevaring af kulturmiljøer og pleje af gravhøje.
5. Løbende vedligeholdelse af fredede arealer og fortidsminder.

### **3.4. Friluftsliv, sundhed og turisme:**

Projekternes formål er at sikre og forbedre befolkningens sundhed og oplevelsesmuligheder. Projekterne indebærer typisk nogle af følgende tiltag:

1. Renovering, udbygning og vedligehold af stier og ruteafmærkninger i skove og naturområder, hvoraf nogle er handicapegnede.
2. Vedligehold og fornyelse af P-pladser og opholdsarealer i forbindelse med naturområder. Beskæring og friholdelse af udsigter af hensyn til oplevelsesmulighederne.
3. Opsamling af grøde af hensyn til friluftslivet, bl.a. lystfiskeri og badning.
4. Naturformidling og naturvejledning.

### **3.5. Parker:**

Projekterne har til formål at sikre kvaliteten af områdernes plantemateriale, styrke oplevelsen af varierede tilbud og naturoplevelser, understøtte de kulturhistoriske værdier og forbedre tilgængeligheden i områderne.

1. Udtynde eller forny beplantninger, der er med til at skabe rum og definere rammerne for de grønne områder.
2. Renovere elementer / forhold i de grønne områder, der er udtjent eller som af hensyn til sikkerhed og driftsøkonomi vil være fornuftigt at ændre (legetræer, dræn, broanlæg, beplantninger i bede, kantafgrænsninger m.m.).
3. Renovere og udbygge stianlæg i de grønne områder.

### **3.6. Skove:**

Projekterne har til formål at forvalte Kommunens ca. 800 ha skov. Skovdriften i kommunens skove er reguleret af skovloven og forpligter Kommunen til at drive skovene bæredygtigt, fremme robusthed og med hensyn til natur, friluftsliv og kulturhistorie.

Der planlægges og iværksættes hugst, plantning, kulturpleje, bevoksningspleje. Eksisterende veje, afmærkede stier og publikumsfaciliteter vedligeholdes og nye anlægges efter behov. Fortidsminder plejes. Der afholdes jagter for jagtforeningerne i kommunen og udarbejdes udbud af jagt, når kontrakter udløber. Der meddeles tilladelser til større arrangementer orienteringsløb, hundetræning og lign. Der holdes kontakt til og udføres sagsbehandling i forbindelse med brugere af arealerne såsom skovbørnehaver, foreninger og jagtlejere.

## **4. Finansiering af natur- og parkprojekter:**

Udover de i afsnit 2 nævnte forhold om finansiering af vandhandleplanprojekter gennemføres der i Viborg Kommune naturprojekter med midler, der bevilges med baggrund i Byrådets aktiviteter iht. flere forskellige lovområder. Det drejer sig især om miljøbeskyttelsesloven, vandløbsloven og naturbeskyttelsesloven.

Hvor det er muligt, søges midlerne suppleret med tilskud fra anden side: EU-midler, tilskud fra statslige styrelser og tipsmidler, ved etablering af samarbejdsprojekter med nabokommuner eller via "grønne partnerskaber".

Jf. politiske udmeldinger forudsættes Kommunens Natura 2000-indsats i vidt omfang implementeret ved, at lodsejerne frivilligt søger om tilskud fra NaturErhvervstyrelsen og Naturstyrelsen. Kommunens indsats løftes således primært gennem en opsøgende og faciliterende indsats overfor lodsejerne.

For nogle af indsatserne findes ikke umiddelbart nogen tilskudsordninger, fx pleje af hedearealer, hvorfor denne indsats vil skulle løftes af Kommunens naturplejeindsats.

## **5. Foreslåede projekter 2013:**

Visse projekter strækker sig over flere år. De er prioriteret først og udgør en binding på mulighederne de efterfølgende år. Det drejer sig i udpræget grad om projekter med restaurering af søer og de større plejeprojekter i de fredede områder.

Uanset hvilke projekter, der vælges, skal det være muligt at iværksætte projekter, der ikke er nævnt, når økonomiske og faglige begrundelser taler herfor. For eksempel hvis der dukker uventede muligheder op, eller hvis planlagte projekter af en eller anden grund ikke kan gennemføres. Denne mulighed betyder, at der gennemføres en indledende planlægning for flere projekter, end der er afsat midler til.

De projekter, der arbejdes med i 2013, er beskrevet i det efterfølgende.

### 5.1. Søer og fjordområder:

1. Iltningsprojektet i Viborg Nørresø fortsættes. Effekten overvåges. Kommunen bistår med opfiskning af fisk i Viborg-søerne til mærkning i forbindelse med den igangværende fiskeundersøgelse, som gennemføres af DTU Aqua i Silkeborg.
2. Iltningsprojektet i Hald Sø fortsættes, og effekten overvåges.
3. De tekniske og ejendomsræssige forundersøgelser vedr. vådområde i Fly Enge er afsluttet. Projektet strækker sig ind i både Skive og Holstebro Kommuner. Der er indsendt realiseringsansøgning til Naturstyrelsen i begyndelsen af 2012. Endeligt tilsagn om finansiering afventer supplerende fosforundersøgelser, som forventes færdig ultimo 2013. Realisering forventes i gang primo 2013.
4. De tekniske og ejendomsræssige forundersøgelser vedr. vådområdeprojektet Fiskbæk er igangsat i 2011 og afsluttes i 2012. Projektet sammenlægges med et restaureringsprojekt (genslyngning) for den øvrige del af Fiskbæk. Realiseringsansøgning forventes at kunne indsendes primo 2013. Lodsejertilslutning skal dog undersøges nærmere.
5. De tekniske og ejendomsræssige forundersøgelser vedr. vådområdet Skjern Hovedgaard er gennemført i 2012. Realiseringsansøgning forventes at kunne indsendes til Staten primo 2013.
6. De tekniske og ejendomsræssige forundersøgelser for vådområdet Gørup Enge er gennemført i 2012. Som det ser ud nu, er der ikke lodsejeropbakning til at gennemføre projektet.
7. Som følge af Statens vandplaner foretages forundersøgelser i tilløbene til Hald Sø med henblik på etablering af vådområder, der nedbringer fosforbelastningen til søen.
8. Der samles op på den eksisterende viden om næringsstofforholdene i Mou Sø som forberedelse til aluminiumsbehandling i 2014.

### 5.2. Vandløb:

Der er mellem KL og Miljøministeriet indgået en aftale, der skal fastlægge styringsmodeller for og en konkret iværksættelse af indsatsen i de kommunale vandhandleplaner. I 2013 skal arbejdet med realiseringen igangsættes.

1. Den kommunale indsats efter vandhandleplanen består i vandløbsrestaurering, fjernelse af spærringer, åbning af rørlagte strækninger, ændret vandløbsvedligeholdelse. Den konkrete indsats fremgår af Viborg Kommunes vandhandleplan 2009-2015 <http://viborg.dk/vandhandleplan> .
2. Der fortsættes med de projekter ved dambrug, som allerede er igangsat med udgangspunkt i prioriteringen, som fremgår af "Redegørelse for Naturgenopretningsprojekter i Viborg kommune 2007-2011". Der kan desuden gennemføres yderligere restaureringsaktiviteter og projekter, som fremgår af budgetmaterialet, eller som understøtter de projekter, der igangsættes efter den kommunale handleplan i forbindelse med vandplanerne. Der tilbydes levering af gydegrus til foreninger, som henvender sig.
3. Der er i 2012 gennemført en forundersøgelse af muligheden for genopretning af Fiskbæk Å. Projektet skal ses i sammenhæng med vådområdeprojektet Fiskbæk Å.

4. Der fortsættes med en forundersøgelse af okkerbelastningen i vandløbene med henblik på at udarbejde en handlingsplan for nedbringelse af okkerbelastningen.
5. Der påbegyndes en registrering og dataindsamling af mølleopstemninger med henblik på muligheder for at etablere faunapassage.

### 5.3. Landskab og kulturmiljøer:

1. Hærup Sø: Udførelse af førstegangspleje på de sidste områder i henhold til plejeplanen samt etablering af hegninger og fremtidig afgræsning.
2. Hvidding Krat: Opfølgning på plejeplanen ved kontakt til de enkelte lodsejere vedr. naturplejeindsatsen på deres arealer. Planlægning af plejen koordineres med Randers Kommune.
3. Dybdal-fredningen: Plejeplan for Dybdal-fredningen revideres og udsendes. Naturpleje i henhold til plejeplanen påbegyndes.
4. Hald-fredningen: Udførelse af naturpleje i fredningen i henhold til plejeplan. Fokus på effektiv afgræsning af de tidligere ryddede arealer samt nye rydninger i den vestlige del af fredningen.
5. Fokus på lyngpleje på tidligere plejede arealer, ved afbrænding og/eller afhøstning. Bøgelund Dalstrøg og Haller Å-fredningerne er konkrete projekter i 2013.
6. Trækstien: Er gennem de seneste år blevet mere og mere vandlidende, og der er stor efterspørgsel fra Bjerringbro-borgere om bedre tilgængelighed. Dette behov er blevet mere påtrængende efter etablering af broen ved Kjællinghøl og de øvrige planlagte broer. Arbejdet kræver myndighedsgodkendelse, og grundet projektets størrelse kræver det ekstern finansiering og opdeles formentlig i etaper. Der arbejdes i første omgang med strækningen mellem de to vejbroer ved omfartsvejen og sol- og vandtrappen.
7. Kommunens Natura 2000-indsats jf. <http://viborg.dk/naturhandleplaner> løftes primært gennem en opsøgende og faciliterende indsats overfor lods ejerne. Større sammenhængende projekter planlægges og drives frem, men selve naturplejen udføres kun i mindre grad af Kommunen. Der forventes afholdt lodsejermøder, hvor der informeres om tilskudsmuligheder. Det kan være møder med enkelte større lodsejere, hvor muligheder på ejendommen gennemgås. Eller der samles et større antal lodsejere indenfor et område, hvor plejeindsatsen med fordel kan koordineres samlet. Der henvises til relevante rådgivere i forhold til konkret ansøgning og udførelse. I nogle tilfælde kan der hjælpes med udfyldelse af tilskudsansøgninger – særligt ved engangsindsatser som f.eks. rydninger, hegning, hydrologiprojekter.
8. Konkrete kommunale naturhandleplanprojekter, fx pleje og udvidelser af naturtyper (tør hede, surt overdrev, rigkær, kildevæld og højmose) samt etablering af ny natur (salamandervandhuller m.m.)

### 5.4. Friluftsliv, sundhed og turisme:

1. Eksisterende veje og stier i Neckelmann Plantager renoveres.
2. Der er udpeget en egnet kommunalt ejet lokalitet til etablering af en handicapegnet lystfiskerfacilitet, og der er søgt om ekstern medfinansiering til etablering.
3. I samarbejde med borgergruppen "Øst for Paradis" etableres et trampesti-forløb på kommunale engarealer i Spangsdal øst for Viborg. En del af eng-

arealerne hegnes i samarbejde med lejer, og der etableres afgræsning på arealerne.

4. Indvielse af færdiggjort stiforløb og vådområdeprojekt i Nørremølle Enge. Etablering af afgræsning og vedligehold af nyt stiforløb.
5. Bynært hedeareal i Karup ryddes, og der etableres et mindre stiforløb.
6. Der etableres en indhegnet hundeskov på ca. 9 ha i Undallslund (under forudsætning af, at der kan opnås landzonetilladelse).
7. Oversigtskort over kommunale skovområder opstilles ved Bjerregrav Nordskov og i Bjerringbro ved Hjermind og Bjerring Krat.
8. Folderne for Skovene nord for Viborg og Asmild Naturområde revideres og genoptrykkes (opgaven overført fra 2012).
9. Muligheder for renovering af Trækstien omkring Bjerringbro afsøges, og det søges at gennemføre renoveringen af delstrækning (1. etape).
10. Afmærkning af stier (cykel- og vandresti) i forbindelse med nyt Hærvejsprojekt nord for Viborg.
11. Samarbejde med Forsvaret om at øge tilgængeligheden for offentligheden på de militære områder ved Karup Å.
12. Udarbejdelse af 3 nye kortborde i grønne anlæg uden for Viborg by (f.eks. Byhaven og Sol- og Vandtrappen i Bjerringbro og Astrupparken i Møldrup).
13. Revidering af hæfte om Asmild Klosterhave, Viborg.
14. I forbindelse med realiseringen af vand- og naturplanprojekter søges der – hvor det er formålstjenligt og praktisk muligt - etableret muligheder for publikum (stier m.m.). I givet fald informeres der om disse muligheder via relevante medier (indvielser, hjemmeside m.m.).
15. Naturformidling på hjemmesiden [www.viborg.dk/natur-og-miljoe](http://www.viborg.dk/natur-og-miljoe): Der informeres fortsat om fx vandstande og grødeskæringstidspunkter, og indsatsen flyttes løbende fra trykt materiale (foldere og pjecer m.m.) til hjemmesiden (fx [www.viborg.dk/naturoplevelser](http://www.viborg.dk/naturoplevelser)), på nær hvor det skønnes, at målgruppen ikke kan nås med webbaseret materiale. Formidlingen af de rekreative muligheder i kommunen gennemgås og revurderes med henblik på en forbedring.
16. Naturvejledning: Indsatsen med koordinering og gennemførelse af et mindre antal guidede ture fortsættes. Der udgives to turkalenderfoldere (i samarbejde med Skive Kommune) og afholdes ca. 5 ture, især i kommunens Natura 2000-områder i samarbejde med andre arrangører.

#### 5.5. Parker:

1. For at sikre en bedre tilgængelighed og sammenhæng internt i og imellem de bynære, grønne arealer og parkområder anlægges og renoveres grusstier efter en nærmere plan (f.eks. Aktivitetsparken og Ulriksdal i Viborg, ved Æblehaven og Nautek-søerne i Rødkærsbro). Rydning og genplantning af større beplantning ved grønt område i Skals ved Granvænget / Ådalsvej (sidste del af etape).
2. Udvikle de rekreative områders anvendelse med tilrettelæggelse af forskellige events (f.eks. pileflet-arrangement i Pilehaven, blomsterbinderkonkurrence i Borgvold, æblehøst i Digterparken, arrangement på scenen i Lystanlægget i Stoholm m.m.).

3. Udarbejdelse og gennemførelse af renoveringsprojekt i anledning af Forstbotanisk Haves 100 års jubilæum i 2013.
4. Udarbejdelse af udviklingsplan og projekt for omdannelse af Sønæs til rekreativt, grønt område med rensedam.

#### **5.6. Skove:**

1. Som led i certificeringen af kommunens skove udlægges et sammenhængende skovområde ved Vibækvej på 4 hektar som "urørt". Der etableres mindre et stiforløb rundt i området, og der opstilles info-standere.
2. Der etableres i alt ca. 3 ha nye løvtrækulturer i kommunens skove.
3. Skovrejsningsområdet på Hedemøllevej ved Grundfos renholdes for at sikre, at træerne får en god start, og der etableres stier rundt i området og med sammenhæng til det øvrige stisystem ved Bjerringbro
4. Der etableres en hundeskov ved Skivevej i Undallslund (såfremt der kan opnås landzonetilladelse). Et område på ca. 9 ha indhegnes og der etableres et nyt stiforløb rundt i området, hvor der også plantes nye løvtræskulturer på i alt 2,8 ha i Undallslund tæt på Skivevej (udsat fra 2012).
5. I forbindelse med Natur og Parkpolitikken opstilles der rammeplaner for skovforvaltningen, herunder udarbejdes der en strategi for køb og salg af kommunale skovområder, således at bynær skov med høj rekreativ værdi prioriteres.
6. Som en del af skovcertificeringsindsatsen markeres "evighedstræer" (træer til naturligt henfald) i Undallslund.
7. Der etableres et nyt afmærket stiforløb i Fastruplund Skov ved Vammen.
8. Alle gravhøje (8 stk.) i kommunens skove nordvest for Viborg ryddes for træer og opvækst.
9. Oprydning efter gl. flugtskydningsbaner i Danerlyng Plantage, fjernelse af jern og betonanlæg ved tidligere udkastningssteder.
10. Der ansøges om "tilskud til offentlig skovrejsning" på kommunale arealer ved Møldrup. Projektet påbegyndes, hvis der opnås tilskud.

